

**Jia
Tolentino**

**Oglinda care
deformează
reflecții despre autoamăgire**

Traducere din limba engleză de
IRINA BOGDAN

Jia Tolentino scrie pentru *The New Yorker*. Crescută în Texas, a studiat la Universitatea Virginia înainte de a servi în Corpul Păcii în Kirgizstan și de a-și lua masterul în literatură la Universitatea Michigan. A fost editor la *The Hairpin* și editor adjunct la *Jezebel*, iar scrierile sale au apărut în *The New York Times Magazine*, *Grantland*, *Pitchfork* și în alte publicații. Locuiește în Brooklyn.

LITERA

București
2020

CUPRINS

Mulțumiri	9
Introducere.....	13
Eu(l) și internetul.....	15
Cum am ajuns vedetă de televiziune.....	45
Autoperfecționare veșnică.....	74
Eroinele adevărate	105
Extaz.....	137
Povestea unei generații în șapte escrocherii.....	162
Secretele bătrânei Virginii	200
Cultul complexității feminine.....	238
De cine ne temem?	265
Bibliografie	293

INTRODUCERE

Am scris această carte între primăvara lui 2017 și toamna lui 2018, o perioadă în care identitatea, cultura, tehnologia, politica și discursul public din Statele Unite se împleteau într-o explozie copleșitoare de conflicte care escaladau în permanență. Pe atunci, experiența de zi cu zi aducea când cu un lift înțepenit, când cu un montaigne russe în continuă mișcare, așa că mulți dintre noi trăiau cu gândul că totul era cum nu se putea mai rău, iar a doua zi avea să fie, desigur, chiar și mai rău.

Am descoperit atunci că nu mai aveam pic de încredere în propria judecată. A început să mă roadă tot mai tare o îndoială care m-a încercat mereu: că orice concluzii aș trage despre mine înșămi, despre viața mea și despre mediul în care evoluez, ele pot fi greșite și corecte în egală măsură. Îmi e greu să formulez clar această bănuială, parte fiindcă mi-o risipesc prin scris. Ori de câte ori mă simt derutată într-o anume privință, scriu despre asta până când devin acel personaj care se naște prin scris: o persoană demnă de încredere, intuitivă și cu mintea clară.

Tocmai acest obicei – sau compulsie – mă făcea să bănuiesc că mă păcăleam singură. Dacă aș fi cu adevărat acea persoană calmă care sunt când scriu, de ce aș avea nevoie de un fir narativ ca să mă aducă în acest punct? Mi-am tot spus că motivele pentru care am scris această carte erau deruta de după alegeri, căci confuzia nu îmi stă în caracter, iar scrisul era singura mea strategie ca să rezolv acest conflict. E o poveste care sună convingător, chiar dacă sunt capabilă să văd în profunzimea ei: am scris această poveste fiindcă sunt mereu derutată, fiindcă niciodată nu sunt sigură de nimic și pentru că mă seduce orice mecanism menit să mă îndepărteze de adevăr. Prin scris, mă eliberez de autoamăgire și mi-o alimentez, în același timp. O narațiune îndelung exersată și convingătoare este, de obicei, suspectă: fie îi lipsește emoția, fie nu arată destul măreția Americii, fie o laudă prea mult.

Eseurile prezentate în cele ce urmează se referă la sferile imaginărilor public care mi-au modelat înțelegerea asupra propriei persoane, asupra țării și a acestei epoci. Unul dintre ele este despre internet. Altul, despre „optimizare” și despre explozia stilului *athleisure* ca îmbrăcăminte-fetiș a capitalismului târziu, precum și despre aplicațiile fără număr care exemplifică ideea că trupurile femeilor ar trebui să își crească în timp performanța „economică”. Veți mai găsi un eseu despre droguri, religie și despre puntea pe care drogurile sintetice o clădesc între ele; altul vorbește despre înșelătorie ca etos al mileniului; un altul redă parcursul eroinei din literatură de la fetița de toată isprava la adolescența depresivă și apoi la femeia matură plină de amărăciune, susceptibilă de a-și pierde viața. Într-un alt capitol, am povestit despre constrângerile pe care le-am avut ca adolescentă, când am participat la un concurs TV de tip *reality show*. Altul vorbește despre sex, rasă și putere la Universitatea din Virginia, a cărei absolventă sunt și unde o serie de povești convingătoare au generat imense costuri ascunse. Ultimele două sunt despre obsesia feministă a doamnelor „dificile” și despre nebunia mocnită ce mă cuprinsese pe la 20 de ani, când participam la ceea ce mi s-a părut a fi câteva mii de nunți pe an. Acestea sunt perspectivele din care am ajuns să mă cunosc. În această carte, am încercat să anulez refracția creată de acestea. Voiam să mă văd exact așa cum m-aș fi văzut într-o oglindă. În schimb, s-ar putea să fi creat doar o pictură elaborată.

Dar e bine și așa. Am învățat în ultimii ani să mă abțin de la a trage concluzii, să accept că totul se schimbă, că voi avea mereu de renegociat și să sper că micile adevăruri vor ieși la iveală cu timpul. În timp ce scriam aceste rânduri, un necunoscut a postat pe Twitter un paragraf dintr-un articol de-al meu, scris în 2015 pentru *Jezebel*, subliniind o frază despre ce și-ar dori femeile de la site-urile feministe: „o oglindă care deformează care să reflecte atât iluzia perfecțiunii, cât și opțiunea autoflagelantă de a se învinovați mereu”. Nu îmi aminteam să fi folosit vreodată această frază când am dat titlul cărții și nici nu am știu, când am scris acel articol, că acele rânduri erau explicația a ceva mult mai personal. Mi-am dat seama că toată viața îmi marcasem drumul înapoi. Nu conta că nu știam mereu încotro mă îndrept. Îmi spuneam că merita să încerc să văd mai limpede, chiar dacă mi-a luat niște ani să pricep la ce mă uitam de fapt.

EU(L) ȘI INTERNETUL

La început, internetul părea un lucru bun. „M-am îndrăgostit de internet de prima dată când l-am folosit, în biroul tatălui meu, și m-am gândit că e cea mai mișto chestie”, am scris când aveam zece ani, pe o subpagină Angelfire numită „Cum a devenit Jia dependentă de internet”. Într-o casetă de text suprapusă pe un oribil fundal violet, continuam:

Asta a fost când eram în clasa a treia și tot ce făceam era să intru pe site-uri cu Beanie Baby*. Nu aveam internet acasă, la computerul nostru vechi și îndărătnic. Chiar și AOL părea doar o iluzie. Apoi, în vacanța de primăvară din 1999, ne-am luat un computer nou, vârf de gamă, și, evident, a venit cu toate chestiile alea demo. Așa că am avut în sfârșit AOL și am fost total uimită în fața minunii că aveam un profil, foloseam chat-ul și e-mailurile.

„Am fost uluită!”, am mai scris pe atunci, când am descoperit paginile web personale. Am învățat HTML și „mici șmecherii în JavaScript”. Mi-am făcut propriul site pe Expage, o pagină care găzduia începători, mai întâi în culori pastel și apoi cu tema „noapte înstelată”. Apoi am rămas fără spațiu, „așa că m-am hotărât să trec pe Angelfire, care era extraordinar!” Am învățat să îmi fac singură grafica. „Asta e tot ce am făcut timp de patru luni”, scriam, mirându-mă cât de repede evolua drumul meu de copil de zece ani în lumea internetului. Revăzusem recent paginile care mă inspiraseră într-o vreme și atunci mi-am dat seama „cât de naivă fusesem să mă entuziasmez dintr-atât!”

* Linie de jucării de pluș creată în Statele Unite ale Americii de H.Ty Warner (n.tr.)

Nu îmi amintesc absolut deloc să fi început acest articol, fără să vreau, încă de acum 20 de ani, și nici de subpagina de pe Angelfire, peste care am dat în timp ce căutam pe internet urme din copilăria mea. Pe pagina de destinație, pe care o numisem „cele mai bune“, puseseam o fotografie în sepia a lui Andie din „Dawson Creek“* și un link nefuncțional către un site numit „Câmpul înghețat“, care era „buuun“. Mai era o pagină dedicată unui GIF cu șoricelul Susie care făcea cu ochiul. O pagină de „Versuri Cool“ cu un banner mobil și versurile pieselor „All Star“ a celor de la Smash Mouth, „Man! I feel Like a Woman“ a Shaniei Twain și ale piesei „No Pigeons“ a celor de la Sporty Thievs, o replică pentru un cântec al formației TLC. Pe pagina de întrebări frecvente, fiindcă exista și așa ceva, explicam că fusesem nevoită să închid pagina de picturi personalizate cu păpuși, fiindcă „cererea fusese copleșitoare“.

Se pare că făcusem acest site pe Angelfire și îl folosisem doar câteva luni în 1999, imediat ce părinții mei îmi cumpăraseră un computer. Ciudățenia mea de pagină de întrebări frecvente consemna că site-ul fusese realizat în iunie. O pagină numită „Jurnal“, în care declaram că „voi fi complet sinceră în ceea ce privește viața mea, deși nu voi expune prea mult gândurile personale“, conține doar texte din octombrie. Unul dintre ele începea așa: „Este atât de cald afară și nici nu mai știu câte ghinde mi-au căzut în cap, poate din cauza oboselii“. Un pic mai târziu, lansam o profeție: „Voi înnebuni! Sunt pur și simplu dependentă de internet!“

În 1999, să stai toată ziua pe internet era cu totul altceva. Nu numai copiii de zece ani făceau asta. Era epoca „aveți mesaje noi“, când cel mai rău lucru ce se putea întâmpla pe internet era să te îndrăgostești de concurentul tău în afaceri.

În anii 1980 și 1990, oamenii se întâlneau pe forumurile deschise de pe internet, atrași de curiozitatea și de priceperea altora ca fluturii de lumină.

Forumurile autoreglementate precum Usenet cultivau dezbatere aprinsă și civilizate despre explorarea spațiului, meteo, rețete de mâncare, albume rare. Utilizatorii dădeau sfaturi, răspundeau

* Serial TV american pentru adolescenți

la întrebări, legau prietenii și se întrebau cum va evolua acest nou internet.

Pentru că erau atât de puține motoare de căutare și nici o platformă centralizată de socializare, în vremea de început a internetului descoperirile se făceau mai ales de unul singur, iar plăcerea de a descoperi era doar o recompensă solitară. O carte cu titlul *You Can Surf the Net! (Poți naviga pe Net!)*, apărută în 1995, cuprindea o listă de site-uri unde puteai citi cronici de film sau învăța despre artele marțiale. Îi îndemna, de asemenea, pe cititori să respecte maniere elementare (nu folosiți majuscule, nu consumați datele celorlalți utilizatori cu postări excesiv de lungi) și îi încuraja să se simtă confortabil în această nouă lume. „Nu vă îngrijorați“, spunea autorul. „Trebuie să intrați într-un bucluc cu adevărat mare, ca să vă ardeți.“ În aceeași perioadă, GeoCities a început să ofere găzduire de pagini personale pentru tații care voiau să aibă site-urile lor de golf sau pentru copiii care voiau să ridice câte un altar plin de strălucire și efect lui Tolkien, lui Ricky Martin sau unicornilor, majoritatea dotate cu o carte primitivă de oaspeți și un contor de vizitatori negru cu verde. Precum tot internetul, GeoCities era stângaci, urât, doar pe jumătate funcțional și împărțit în cartiere virtuale: /area51/ pentru SF, /westhollywood/ pentru comunitatea LGBTQ/enchantedforest/ pentru copii /petersburgh/ pentru animalele de companie. Părăsind GeoCities, puteai apuca pe alte străzi în acest spațiu al curiozităților în continuă expansiune. Te-ai fi putut plimba pe Expage sau Angelfire, așa cum am făcut eu, și te-ai fi putut opri pe artera principală, să vezi dansând un mic hamster animat. Devenise la modă un tip de text care pâlpaia, o animație grosolană. Dacă găseai ceva ce îți plăcea, dacă doreai să petreci mai mult timp în aceste cartiere virtuale, puteai să îți construiești propria casă din cadre în HTML și să te apuci de decorat.

Această perioadă a internetului a fost numită Web 1.0 – o denumire care dorește a desemna ceva anterior termenului de Web 2.0, inventat de Darcy DiNucci, scriitoare și *web designer* specializat în *user-experience*, într-un articol din 1999, intitulat „Viitorul fragmentat“. „Internetul pe care îl știm acum“, scria ea, „care se încarcă într-o fereastră de browser într-o serie de ecrane în

principal statice, este doar embrionul internetului care va veni. Primele licăriri de Web 2.0 încep să apară... Internetul nu va mai fi înțeles ca o serie de ecrane pline de text și grafică, ci ca un mecanism de transport, eterul care face posibilă interactivitatea.“ Web 2.0 va avea structuri dinamice, prezicea ea: în loc de case, site-urile web vor fi portaluri care vor afișa un flux de activitate în continuă schimbare: actualizări de stare, fotografii. Ce facem pe internet va fi interconectat cu ce fac toți ceilalți și vom vedea lucrurile care le plac celorlalți. Platformele Web 2.0 ca Blogger și Myspace au permis utilizatorilor care doar aruncau câte o privire să își genereze propriul peisaj în continuă transformare. Pe măsură ce tot mai mulți oameni au început să își înregistreze prezența pe internet, amuzamentul s-a transformat într-un imperativ: ca să exiști, trebuia să fii pe internet.

Într-un articol apărut în anul 2000 în *New Yorker*, Rebecca Mead analiza o bloggeriță din perioada de început, Meg Hourihan sau Megnut. În răstimp de un an și jumătate, observa Mead, numărul de postări pe blog crescuse de la 50 la câteva mii, iar bloguri precum Megnut atrăgeau mii de vizitatori pe zi. Acest nou internet era social („un blog conține în primul rând linkuri către alte site-uri și comentarii despre ele“) într-un fel centrat pe identitatea individuală (cititorii lui Megnut știau că ea nu era mulțumită de calitatea acelor *tacos* cu pește din San Francisco, că era feministă și că era apropiată de mama ei). Blogosfera era plină de tranzacții reciproce care aveau tendința de a genera ecouri sau de a escalada. „Audiența principală a blogurilor sunt bloggerii ceilalți“, scria Mead. Eticheta cerea ca, „dacă cineva îți urmărea blogul, să îi urmărești și tu blogul, la rândul tău“.

Odată cu apariția blogging-ului, viețile personale deveneau domeniu public, iar motivațiile sociale – de a fi plăcut sau văzut de alții – se transformau în motivații economice. Mecanismele expunerii pe internet începeau să semene cu o temelie solidă pe care să construiești o carieră. Hourihan a fondat Blogger împreună cu Evan Williams, devenit mai târziu cofondator al Twitter. JenniCam, site fondat în 1996, când studenta Jennifer Ringley a început să distribuie pe internet fotografii din dormitorul ei, atrăgea la un moment dat aproape patru milioane de vizitatori zilnic.

Unii dintre ei achitau o taxă pentru a putea descărca imagini mai rapid. Internetul, prin faptul că lăsa loc unei audiențe nelimitate, părea tot mai mult un spațiu firesc de exprimare a sinelui. Într-o postare pe blog, prietenul lui Megnut, bloggerul Jason Kottke, se întreba de ce nu își scria, pur și simplu, gândurile în particular. „Cumva, asta mi se pare straniu“, scria el. „Internetul este locul unde ne exprimăm gândurile și sentimentele. Pare absurd să facem asta în altă parte.“

În fiecare zi, tot mai mulți oameni îi împărtășeau punctul de vedere. Dorința de exprimare a transformat spațiul restrâns de atunci al internetului într-o metropolă în continuă extindere, cu o încrengătură de conexiuni sociale ce o acoperă precum celulele nervoase, în lung și în lat. La zece ani, mă învârteam pe internet după alte site-uri Angelfire cu GIF-uri cu animale și *quizz*-uri despre trupa Smash Mouth. La 12, scriam 500 de cuvinte pe zi într-un „Jurnal în direct“ public. La 15 încărcam poze cu mine într-o fustă mini, pe Myspace. La 25, job-ul meu era să scriu lucruri care să atragă, preferabil, 100 000 de străini per articol postat. Acum am 30 și cea mai mare parte a vieții mele este strâns legată de internet și de acest labirint de conexiuni permanente și inevitabile – acest iad febril și electrizant care ne apasă existența.

Ca și în cazul trecerii de la Web 1.0 la Web 2.0, acest internet social s-a încheat încet la început și a luat apoi un brusc avânt. Aș spune că punctul culminant al acestui proces a fost undeva în jurul lui 2012. Oamenii nu mai erau așa entuziasmați de internet și începuseră să vehiculeze o nouă generație de truisme. Facebook-ul devenise anost, superficial, obositor. Instagramul părea ceva mai bun, dar își va dezvălui curând funcția esențială de arenă a fericirii, a popularității și a succesului. Twitter, cu toate că promitea să fie discursiv, abunda în plângeri la adresa companiilor aeriene și în comentarii malițioase pe marginea unor articole scrise exact cu acest scop. Visul unui sine mai bun și mai onest pe internet începuse să pălească. Dacă înainte eram liberi să fim noi înșine online, acum eram limitați la sinele nostru online și asta ne făcea conștienți de noi înșine. Platformele care promiteau să creze conexiuni începuseră să inducă o alienare în masă. Libertatea

promisă de internet începuse să semene cu ceva al cărui punct culminant era o utilizare inadecvată.

Chiar dacă deveneam tot mai triști și mai urâți pe internet, continuam să fim seduși de mirajul unui sine online mai bun. Ca mediu, internetul este definit drept un stimulent de performanță inerent. În realitate, poți să te învârți într-un spațiu animat și să fii vizibil pentru alți oameni. Nu poți, pur și simplu, să te învârți și să fii văzut pe internet, pentru asta, trebuie să acționezi. Trebuie să comunică ca să rămâi prezent pe internet. Și, fiindcă platformele principale de pe internet sunt construite în jurul profilurilor personale, ar putea părea că scopul principal al acestui tip de comunicare este să te faci să dai bine, la început ca un automatism, apoi ca un instinct codat. Mecanismele online de recompensă abia așteptau să le înlocuiască pe cele offline, surclasându-le chiar. Iată de ce toată lumea vrea să arate provocator și să pară că se plimbă mult pe Instagram. Din același motiv, oamenii par stilați și de succes pe Facebook, tot de aceea, pe Twitter, a exprima o poziție politică justă a ajuns să fie, pentru mulți oameni, același lucru cu o acțiune politică justă în sine.

Această practică este deseori numită „indicator de virtute“, un termen folosit deseori de conservatori atunci când critică stânga. Dar a semnala virtutea este o acțiune bipartizană, chiar apolitică. Twitter abundă în jurăminte dramatice de credință față de cel de-al Doilea Amendament, care funcționează precum un indicator de virtute pentru dreapta. Poate fi vorba de un astfel de indicator atunci când oamenii postează numărul liniei telefonice de prevenție a suicidului, după moartea unei celebrități. Puțini dintre noi suntem complet imuni în fața faptelor care reflectă dorința autentică de integritate politică. A posta fotografii de la un protest împotriva separării familiilor dincoace și dincolo de granițe, așa cum am făcut eu în timp ce scriam acest eseu, este o acțiune cu un sens microscopic, dar exprimare a unui principiu autentic și, de asemenea, inevitabil, un soi de încercare să dovedesc că sunt un om bun.

Dus la extrem, acest indicator de virtute a împins oamenii de stânga către un comportament cu adevărat lipsit de echilibru. Un caz celebru a fost cel din iunie 2016, când un copil de doi ani a

fost ucis într-un parc de distracții Disney, târât de un crocodil în timp ce se juca într-o zonă unde înotul era interzis. O doamnă care acumulasese 10 000 de urmăritori pe Twitter cu postările ei despre justiția socială, a văzut în această întâmplare o oportunitate și a postat gloriosul text: „Sunt sătulă de atâtea drepturi ale albilor în ultima vreme și chiar nu îmi pare rău că un copil de doi ani a fost mâncat de crocodil fiindcă tatăl lui nu a băgat în seamă indicatoarele“. (După această postare, doamna a fost pusă la stălpul infamiei de alții care au ales să își demonstreze propria superioritate folosindu-se ironie, așa cum fac și eu aici.)

O postare asemănătoare a fost larg distribuită la începutul anului 2018: o pasăre de mari dimensiuni, pe nume Nigel, murise lângă o falsă pasăre din beton căreia i se dedicase de-a lungul mai multor ani. O scriitoare indignată scrisese pe Twitter: „Nici măcar păsările din beton nu îți datorează afecțiune, Nigel“, iar pe Facebook postase un text lung în care argumenta că interesul pe care Nigel îl acorda păsării false exemplifica... o cultură a violului. „Sunt dispusă să scriu, din perspectivă feministă, despre moartea deloc tragică a găștei de mare Nigel, dacă mă plătește cineva“, a adăugat ea, sub postarea originală care primise mai mult de 1 000 de aprecieri. Aceste episoade nefirești și deranjanta lor monetizare online sunt exemple despre ușurința cu care lumea noastră, mediatizată digital și total consumată de capitalism, vorbește despre moralitate, în timp ce îi vine foarte greu să trăiască după principii morale. Nu poți să folosești o poveste despre moartea unui copil drept cârlig pentru drepturile albilor în absența unei societăți în care discursul despre dreptate suscită mai multă atenție decât condițiile în care se poate înfăptui dreptatea.

Pe partea dreaptă a spectrului, spectacolul online al identității politice a fost încă și mai sălbatic. În 2017, grupul conservator de tineri Turning Point USA, pricepuți la *social media*, au organizat la Universitatea Kent un protest în care un tânăr purta un scutec pentru a demonstra că „spațiile sigure sunt pentru bebeluși“. Demersul a devenit viral, cum era și intenția, dar nu în sensul dorit de TPUSA, căci protestul a fost amplu sabotat, unul din utilizatorii de Twitter lipind chiar logo-ul site-ului porno Brazzers pe poza băiatului cu scutec. Coordonatorul TPSUA din campusul